

הפרי ופרי מעלליו

אם נחפש בקונקורדנצייה לתנ"ך את המילה פְּרִי, ניווכח כי היא מופיעה בו יותר ממאה פעמים – וכולן בלשון יחיד. כפי שכותב חוקר הלשון גד בן-עמי צרפתי, פְּרִי הוא ביסודו שם קיבוצי שמשמעותו 'יבול', ותובת הצמח: "וּנְתַנָּה הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ" (ויקרא כו, ד). רק בלשון חכמים קיבל הפרי משמעות של יחידה אחת, ואז נוצרה לו צורת הרבים פְּרוֹת. במשנה ברכות ו, א נאמר: "על פְּרוֹת האילן הוא אומר: בורא פרי העץ". במטבֵּעַ הברכה באה המילה פְּרִי על דרך לשון המקרא, ואילו המשנה עצמה נוקטת את צורת הרבים פְּרוֹת. גם העץ הנזכר בברכה אופייני ללשון המקרא, לעומת האילן האופייני ללשון חכמים.

מבחינה בוטנית פרי הוא איבר הצמח המכיל את הזרעים. על פי זה גם מלפפון ועגבנייה הם פְּרוֹת. ואולם בחיי היום-יום אנו נוהגים להבחין בין פְּרוֹת לירקות לפי הטעם: הפְּרוֹת מתוקים ומשמשים לקינוח הסעודה ולתקרובת. הבחנה אחרת בין סוגי פְּרוֹת היא ההבחנה ההלכתית: על פְּרוֹת של אילנות רב-שנתיים מברכים "בורא פרי העץ" ועל שאר הפְּרוֹת "בורא פרי האדמה".

למילה פְּרִי מקום של כבוד בלשונו גם מחוץ לגן ולפרדס. היא מציינת את צאצאי האדם והבהמה, בעיקר בצירוף 'פרי בטן': "בְּרוֹךְ פְּרִי בְטֶנֶךָ וּפְרִי אֲדָמְתֶךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ..." (דברים כח, ד). העץ העושה פְּרוֹת הוא משל לאדם המצליח: "וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עָלָיו פְּלִגִּי מִיּוֹם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יָבוֹל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ" (תהלים א, ג). בהשאלה פְּרִי פירושו רווח ותוצאה: "וְנִלְתֵת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו כְּפִרֵי מַעַלְלָיו" (ירמיהו יז, י), "אלו דברים שאדם אוכל פְּרוֹתֵיהֶם [=רווחיהם] בעולם הזה, והקרן [=השכר הבסיסי של המצווה] קיימת לו לעולם הבא" (משנה פאה א, א). גם בלשונו היום הפרי משמש במשמעות זו: 'מאמציו נשאו פְּרִי', 'ההשקעה הניבה פְּרוֹת', 'פְּרִי מחקר של שנים', 'ספר מפְּרִי עטו', 'פְּרִי המקרה' ועוד.

אל המילה פְּרִי קשור הפועל פָּרָה, לְפָרוֹת, המציין התרבות והעמדת צאצאים. ידועה ברכתו של אלוהים לאדם: "וּנְבָרַךְ אֹתְם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ..." (בראשית א, כח), ועל ישראל במצרים נאמר: "וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" (שמות א, ז). כמו המילה פְּרִי, גם הפועל פָּרָה משמש במשמעות מושאלת: קָרַקַע פּוֹרְיָה או פָּר פּוֹרְיָה הם מקום – מוחשי או מופשט – שיש בו בסיס נוח להיווצרות או להתרבות של תופעה מסוימת. משורר הכותב שירים רבים נחשב משורר פּוֹרְיָה, ולאחר פגישה מוצלחת אומרים שהשיחה הייתה פּוֹרְיָה או פּוֹרְיָה.

עץ הנותן פְּרוֹת נקרא עֵץ מַאֲכָל או אֵילָן מַאֲכָל, ועץ שאינו נותן פְּרוֹת נקרא אֵילָן סָרְק (מילה זו קשורה כנראה למילה רִיק). ולפי אמרתו של אחד מחכמי התלמוד הבבלי, לא לנצח יתקיים הבדל זה שבין העצים: "עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פְּרוֹת" (כתובות קיב ע"ב).

